

УДК 342.9:336.74:004.8(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.12>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ REGTECH У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ПІДОЗРІЛИХ ОПЕРАЦІЙ

Голота Н.П.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
ORCID: 0000-0003-4113-7743
e-mail: n.golota@wunu.edu.ua*

Голота Н.П. Правове регулювання RegTech у системі фінансового моніторингу України: перспективи впровадження штучного інтелекту для виявлення підозрілих операцій.

У статті розглянуто можливості та перспективи впровадження регуляторних технологій (RegTech) на базі штучного інтелекту (ШІ) у систему фінансового моніторингу України. Актуальність дослідження зумовлена зростанням масштабів фінансових транзакцій, диверсифікацією способів відмивання коштів та необхідністю модернізації національної системи відповідно до рекомендацій FATF та вимог Директив ЄС щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Проаналізовано поточний стан системи фінансового моніторингу в Україні, що базується переважно на rule-based підході із застосуванням встановлених критеріїв для виявлення підозрілих операцій. Ідентифіковано основні виклики чинної системи, включаючи високий рівень хибнопозитивних спрацювань, обмежені можливості виявлення складних схем відмивання коштів, недостатню швидкість реагування на нові типи загроз та значні операційні витрати.

Досліджено міжнародний досвід впровадження RegTech-рішень у провідних юрисдикціях, зокрема практику Сінгапуру (ініціатива «Looking Good, Doing Good»), Великобританії (регуляторна «пісочниця» Financial Conduct Authority), Нідерландів (система Transaction Monitoring Netherlands) та США (підтримка FinCEN). Проаналізовано результати впровадження ШІ-систем провідними банками, що засвідчують значне підвищення точності виявлення підозрілих операцій та зниження рівня помилкових спрацювань.

Запропоновано комплексну стратегію впровадження RegTech в Україні, що охоплює регуляторні аспекти (розробка концепції цифрової трансформації, створення нормативно-правової бази, запровадження регуляторної «пісочниці»), технологічні виміри (створення централізованої аналітичної платформи, розвиток API та стандартів обміну даними) та організаційні заходи (модернізація IT-інфраструктури, формування команд спеціалістів).

Систематизовано бар'єри та ризики впровадження, включаючи технологічні обмеження, організаційні виклики, регуляторну невизначеність та специфічні ризики використання ШІ. Сформульовано практичні рекомендації щодо мінімізації ризиків через впровадження принципів пояснюваного ШІ, регулярний аудит алгоритмів та забезпечення людського контролю за критичними рішеннями.

Ключові слова: правове регулювання, RegTech, штучний інтелект, фінансовий моніторинг, відмивання коштів, машинне навчання, цифрова трансформація, AML/CFT-комплаєнс.

Holota N.P. Regulatory Technologies in Ukraine's financial monitoring system: prospects for implementing artificial intelligence for suspicious transaction detection.

The article examines the opportunities and prospects for implementing regulatory technologies (RegTech) based on artificial intelligence (AI) in Ukraine's financial monitoring system. The growth

in financial transaction volumes determines the relevance of the study, the diversification of money laundering methods, and the need to modernize the national system in accordance with the FATF recommendations and EU Directive requirements for combating money laundering and terrorist financing.

The current state of Ukraine's financial monitoring system is analyzed, which is predominantly based on a rule-based approach using established criteria for detecting suspicious transactions. The main challenges of the existing system are identified, including high false-positive rates, limited capabilities for detecting complex money laundering schemes, insufficient response speed to new types of threats, and significant operational costs.

The international experience of implementing RegTech solutions in leading jurisdictions is examined, particularly the practices of Singapore (the "Looking Good, Doing Good" initiative), the United Kingdom (Financial Conduct Authority's regulatory "sandbox"), the Netherlands (Transaction Monitoring Netherlands system), and the United States (FinCEN support). The results of AI system implementation by leading banks are analyzed, demonstrating significant improvements in the accuracy of suspicious transaction detection and reduction of false-positive rates.

A comprehensive strategy for RegTech implementation in Ukraine is proposed, encompassing regulatory aspects (development of a digital transformation concept, creation of a legal framework, introduction of a regulatory "sandbox"), technological dimensions (creation of a centralized analytical platform, development of APIs and data exchange standards), and organizational measures (IT infrastructure modernization, formation of specialist teams).

Barriers and risks of implementation are systematized, including technological limitations, organizational challenges, regulatory uncertainty, and specific risks associated with artificial intelligence use. Practical recommendations for risk mitigation are formulated through the implementation of explainable AI principles, regular algorithm audits, and ensuring human oversight of critical decisions.

Key words: legal framework, RegTech, artificial intelligence, financial monitoring, money laundering, machine learning, digital transformation, AML/CFT compliance.

Постановка проблеми. Сучасна система фінансового моніторингу стикається з безпрецедентними викликами, пов'язаними зі збільшенням масштабів фінансових транзакцій, диверсифікацією способів відмивання коштів, фінансування тероризму та цифровізацією фінансових послуг. За даними Державної служби фінансового моніторингу України (Держфінмоніторингу), лише протягом I кварталу 2025 року було отримано близько 450 тисяч повідомлень про фінансові операції, що складає на 18,35 % більше у порівнянні з I кварталом 2026 року [1]. Це створює значне навантаження на аналітичні підрозділи та потребує нових технологічних рішень.

Регуляторні технології (RegTech) є інноваційним підходом до автоматизації процесів дотримання регуляторних вимог, що використовує передові інформаційні технології, включаючи штучний інтелект (ШІ), машинне навчання, великі дані та хмарні обчислення [2]. У сфері фінансового моніторингу RegTech-рішення здатні суттєво підвищити ефективність виявлення підозрілих операцій, знизити операційні витрати та мінімізувати ризики людської помилки [3]. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю модернізації системи фінансового моніторингу України відповідно до європейських стандартів, зокрема щодо виконання рекомендацій FATF (Financial Action Task Force) [4] та адаптації до вимог Директив ЄС щодо протидії відмиванню коштів [5]. Впровадження технологій ШІ може стати визначальним фактором підвищення ефективності державної системи моніторингу фінансових операцій.

Аналіз наукових публікацій. Питання використання штучного інтелекту у діяльності фінансових установ та онлайн-сервісів розглядалися у працях А. Биковець, К. Єфремова, М. Козьменкова, Т. Куліч, Д. Павлюченко, В. Приймук, О. Рудої, О. Стернюк, О. Фокіна та інших науковців. Однак комплексне дослідження можливостей і викликів впровадження ШІ в екосистему онлайн-сервісів українських фінансових установ з урахуванням міжнародного регуляторного досвіду потребує подальшого наукового опрацювання.

Метою статті є аналіз можливостей та перспектив впровадження RegTech-рішень на базі ШІ в систему фінансового моніторингу України, виявлення основних перешкод та формування рекомендацій щодо їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Правову основу фінансового моніторингу в Україні становить Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних зло-

чинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [7]. Профільним органом виконавчої влади у сфері реалізації державної політики щодо фінансового моніторингу є Держфінмоніторинг. Чинна система базується переважно на rule-based підході, коли суб'єкти первинного рівня фінансового нагляду (банки, небанківські фінансові установи, платіжні системи) застосовують встановлені критерії для ідентифікації фінансових транзакцій, що підлягають обов'язковому внутрішньому фінансовому моніторингу. Основними критеріями є граничні суми операцій, їх характер та відповідність профілю клієнта [8].

Основними викликами системи фінансового моніторингу України на сьогодні є: високий рівень хибнопозитивних спрацювань, що створює надмірне навантаження на підрозділи фінансового моніторингу; обмежені можливості виявлення складних багаторівневих схем відмивання коштів; недостатню швидкість реагування на нові типи фінансових загроз; значні операційні витрати на утримання великих команд аналітиків; складність адаптації до швидко змінюваного ландшафту фінансових злочинів. Технологічна інфраструктура більшості українських фінансових установ характеризується фрагментарністю та застарілістю систем, що ускладнює впровадження інноваційних рішень. Водночас окремі великі банки вже розпочали пілотні проекти з використання елементів машинного навчання для аналізу транзакцій [9].

Провідні юрисдикції демонструють активне впровадження RegTech-рішень у систему фінансового моніторингу. Так, у Сінгапурі регулятор MAS (Monetary Authority of Singapore) запустив ініціативу «Looking Good, Doing Good», що заохочує фінансові установи до використання ШІ для покращення AML/CFT-комплаєнсу (системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму), надаючи регуляторні пільги інноваційним банкам [10]. Великобританія через свій Financial Conduct Authority створила регуляторну «пісочницю» для тестування RegTech-рішень у безпечному середовищі [11]. Нідерланди розробили національну систему Transaction Monitoring Netherlands (TMNL), яка об'єднує дані від різних фінансових установ для спільного аналізу підозрілих транзакцій з використанням передових аналітичних технологій [12]. У Сполучених Штатах FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network) активно підтримує використання інноваційних технологій, включаючи ШІ та машинне навчання [13].

Для успішного впровадження RegTech-рішень на базі ШІ в українську систему фінансового моніторингу необхідна реалізація комплексної стратегії, що охоплює регуляторні, технологічні, організаційні та освітні аспекти. На регуляторному рівні Держфінмоніторингу доцільно розробити концепцію цифрової трансформації системи фінансового моніторингу з чіткими цілями та етапами впровадження RegTech. Необхідне створення нормативно-правової бази для використання ШІ у фінмоніторингу, що визначатиме вимоги до прозорості алгоритмів, підзвітності рішень та захисту персональних даних. Запровадження регуляторної «пісочниці» для тестування інноваційних рішень дозволить фінансовим установам експериментувати з новими технологіями у контрольованому середовищі. Важливим кроком є уніфікація українського законодавства з європейськими стандартами, зокрема з положеннями Регламенту ЄС про штучний інтелект (AI Act) [14] та Директивами щодо протидії відмиванню коштів [15]. Держфінмоніторинг може розробити методичні рекомендації щодо використання ШІ, які допоможуть суб'єктам первинного фінмоніторингу впроваджувати технології відповідно до регуляторних вимог.

На технологічному рівні пріоритетом є створення централізованої аналітичної платформи Держфінмоніторингу з можливостями обробки великих даних та машинного навчання. Така платформа дозволить агрегувати інформацію з різних джерел, виявляти міжгалузеві схеми відмивання коштів та надавати аналітичну підтримку суб'єктам первинного моніторингу. Розвиток відкритих API та стандартів обміну даними забезпечить інтероперабельність різних систем та спростить інтеграцію RegTech-рішень. Створення національної бази даних типологій відмивання коштів з можливістю машинного навчання на цих даних допоможе підвищити точність виявлення підозрілих операцій. Важливим є розвиток партнерства з міжнародними організаціями та обмін досвідом з країнами, що успішно впровадили RegTech. Україна може скористатися програмами технічної підтримки міжнародних фінансових інституцій для фінансування пілотних проектів.

На рівні фінансових установ пріоритетним завданням є модернізація інформаційно-технологічної інфраструктури, включаючи впровадження хмарних обчислювальних платформ та систем зберігання і обробки великих даних. Формування внутрішніх команд спеціалістів з data science (науки про дані) та RegTech забезпечить інституційну спроможність для розробки, адаптації та супроводу AI-рішень. Впровадження має здійснюватися поетапно, починаючи з пілотних проек-

тів у чітко визначених сегментах, таких як виявлення структурування операцій або моніторинг транзакцій з віртуальними активами відповідно до Закону України «Про віртуальні активи» [16], з подальшим масштабуванням апробованих рішень на всю діяльність установи. Інтеграція нових систем з існуючими AML-платформами та операційними процесами вимагає ретельного планування для забезпечення безперервності бізнес-операцій.

Однак сьогодні впровадження RegTech та ШІ у фінмоніторинг стикається з низкою серйозних викликів. Технологічні бар'єри включають недостатню якість та фрагментованість даних у багатьох українських фінансових установах, що ускладнює навчання ефективних моделей машинного навчання. Застарілість IT-систем та відсутність необхідної обчислювальної потужності створюють технічні перешкоди. Брак стандартизації форматів даних ускладнює обмін інформацією між інституціями. Організаційні виклики пов'язані з нестачею кваліфікованих спеціалістів в Україні, що володіють одночасно знаннями у фінансовому моніторингу та науки про дані. Висока вартість впровадження RegTech-рішень може бути непосильною для малих та середніх фінансових установ. Опір змінам з боку персоналу та управління, культурні бар'єри на шляху цифрової трансформації створюють додаткові перешкоди.

Регуляторна невизначеність залишається однією з найсерйозніших перешкод [17]. Відсутність чітких правових норм щодо використання ШІ у фінансовому моніторингу у межах чинного законодавства створює юридичні ризики для фінансових установ, що розглядають можливість впровадження інноваційних технологій. Складність забезпечення одночасної відповідності вимогам захисту персональних даних згідно з Законом України «Про захист персональних даних» [18] та необхідності обробки великих обсягів клієнтської інформації для функціонування ШІ-систем потребує виваженого балансу між конфіденційністю та ефективністю моніторингу. Питання розподілу відповідальності за рішення, прийняті або підтримані автоматизованими системами, потребує законодавчого врегулювання, особливо у випадках помилкової ідентифікації операцій або пропуску підозрілих транзакцій.

Для мінімізації цих ризиків необхідно: 1) впровадити принципи пояснюваного ШІ, що забезпечать можливість зрозуміти логіку рішень системи; 2) проводити регулярний аудит алгоритмів на предмет упередженості та дискримінації; 3) створити механізми людського контролю за критичними рішеннями AI-систем; 4) забезпечити кібербезпеку та захист від маніпуляцій з навчальними даними; 5) постійно оновлювати та перенавчати машинні моделі на нових даних.

Успішна інтеграція RegTech-рішень у систему фінансового моніторингу України потребує скоординованих дій всіх зацікавлених сторін. Пріоритетними напрямками є розробка Держфінмоніторингом Стратегії цифрової трансформації на період до 2030 року з чітким регуляторним фреймворком для використання ШІ та запровадження регуляторної «пісочниці» для тестування інноваційних рішень. Законодавчі зміни до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [7] мають чітко визначити правові засади використання ШІ та гармонізувати національні норми з положеннями Регламенту ЄС про ШІ [14]. Фінансовим установам доцільно розпочинати впровадження з обмежених пілотних проєктів у вузьких сегментах, таких як моніторинг операцій з віртуальними активами відповідно до Закону України «Про віртуальні активи» [16], поєднуючи це зі стратегічними інвестиціями у розвиток людського капіталу та модернізацію IT-інфраструктури.

Висновки. Впровадження RegTech-рішень на базі ШІ у систему фінансового моніторингу України є об'єктивною необхідністю, зумовленою зростанням обсягів фінансових транзакцій, еволюцією схем відмивання коштів та вимогами адаптації до європейських стандартів. Успішна інтеграція ШІ-технологій потребує комплексного підходу, що охоплює три ключові виміри: регуляторний (розробка нормативно-правової бази та запровадження регуляторної «пісочниці»), технологічний (створення централізованої аналітичної платформи та стандартів обміну даними), організаційний (модернізація IT-інфраструктури та формування команд спеціалістів). Важливими факторами успіху є законодавче врегулювання використання ШІ у фінансовому моніторингу шляхом внесення змін до чинного законодавства України та гармонізація національних норм з Регламентом ЄС про ШІ.

Водночас, ідентифіковано суттєві бар'єри впровадження, включаючи технологічні обмеження (застарілість IT-систем, недостатня якість даних), організаційні виклики (дефіцит кваліфікованих спеціалістів, висока вартість імплементації) та регуляторну невизначеність. Мінімізація ризиків,

притаманних використанню ШІ, зокрема алгоритмічної упередженості та непрозорості рішень, вимагає впровадження принципів пояснюваного ШІ, регулярного аудиту систем та збереження механізмів людського контролю за критичними рішеннями. Поетапний підхід до впровадження, починаючи з пілотних проєктів у вузьких сегментах, таких як моніторинг операцій з віртуальними активами, дозволить фінансовим установам накопичити досвід та мінімізувати ризики перед масштабуванням рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інформація щодо отриманих Держфінмоніторингом повідомлень про фінансові операції протягом 2025 року. *Державна служба фінансового моніторингу в Україні*. URL: https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/statistika-ta-infografika/statistika/informatsiya_2025/Info_za_2025_rik.html.
2. Grinberg D. What is RegTech: A Comprehensive Guide in 2026. *TechMagic*. 2025. URL: <https://www.techmagic.co/blog/regtech>.
3. Chand S. A., Singh B., Narayan K., Chand, A. The Impact of Financial Technology (FinTech) on Bank Risk-Taking and Profitability in Small Developing Island States: A Study of Fiji. *Journal of Risk and Financial Management*. 2025. Vol. 18(7). Article 366. DOI: 10.3390/jrfm18070366. <https://doi.org/10.3390/jrfm18070366>.
4. FATF Recommendations. FATF. 2025. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/fatf-recommendations.html> (дата звернення: 13.11.2025).
5. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2015/849/oj/eng/> (дата звернення: 28.10.2025).
6. Козьменков М. Г. Використання штучного інтелекту в фінансових установах в Україні: можливості та виклики для екосистеми онлайн сервісів. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 19. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2025-19-04-04> (дата звернення: 07.11.2025).
7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 08.11.2025).
8. Bakumenko A., Elragal A. Detecting Anomalies in Financial Data Using Machine Learning Algorithms. *Systems*. 2022. Vol. 10(5). Article 130. DOI: 10.3390/systems10050130.
9. Павлюченко Д.М. Вплив штучного інтелекту та машинного навчання на банківські послуги. *Академічні візії*. 2024. Вип. 32/2024. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1277/1165> (дата звернення: 28.10.2025).
10. Monetary Authority of Singapore. 6 Nov., 2023. URL: <https://www.mas.gov.sg/> (дата звернення: 22.10.2025).
11. Regulatory Sandbox. *FCA*. URL: <https://www.fca.org.uk/firms/innovation/regulatory-sandbox> (дата звернення: 07.11.2025).
12. Automate Screening & Monitoring with an AML Compliance Solution. *Vespia*. URL: <https://vespia.io/> (дата звернення: 11.11.2025).
13. Financial Crimes Enforcement Network. URL: <https://www.fincen.gov/> (дата звернення: 08.11.2025).
14. The EU Artificial Intelligence Act. 13 June 2024. URL: <https://artificialintelligenceact.eu/> (дата звернення: 17.10.2025).
15. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/843/oj/eng> (дата звернення: 17.10.2025).

16. Про віртуальні активи: Закон України від 14 лютого 2024 року № 2074-IX. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 08.11.2025).
17. Banakh S., Holota N. Legal Regulation of Artificial Intelligence Application in Anti-Money Laundering: Analysis of International Experience. *Actual Problems of Law*. 2025. No. 3. P. 82–88. DOI: 10.35774/app2025.03.082.
18. Про захист персональних даних. Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 08.11.2025).